

အသောကမင်းလက်ထက် ဖြစ်ရပ်အချို့

Tāranatha (1575–1634 A.D.),

History of Buddhism in India, p. 68

အရှင်ကောလာသသ၊ မြောက်ပိုင်း၊ B.A. (Philo.)

M.A. (Buddhism) မြန်မာပြန်သည်

အရိယကာဏ(ကာဠ)အား မွေကို မသင်ကြားမီ အရိယဓိတိက မထေရ်သည် နာတာရှည်ရောဂါ ဖြစ်၏။ ထိုအချိန်က အရှင်ဓိတိကသည် မာလဝ(Mālava) နိုင်ငံ ကောသမြို့မြို့၌ သီတင်းသုံး၏။ အရှင်မြတ်သည် ပရိသတ် လေးပါးအား တရားဒေသနာများ ဟောကြားတော်မူ၏။ သို့ရာတွင် ဝေသာလီ ရဟန်းများက ‘ကိုယ်တိုင် နာမကျန်း ဖြစ်နေသော သာဝက (sthavira) တစ်ပါးထံမှ သစ္စာတရားနှင့် ပတ်သက်သော တရားဒေသနာများကို အဘယ်သို့လျှင် မျှော်လင့်နိုင်ပါမည်နည်း ဟု ဆိုကြ၏။ ထိုရဟန်းများသည် အရှင်ဓိတိကထံသို့ သွားရန် ငြင်းဆိုကြ၏။ တားမြစ်ချက် ဆယ်မျိုးကို ချိုးဖောက်ကြလျက် ၎င်းတို့က ‘ဤဝိနယသည် မွေဖြစ်သည်မှာ သေချာ၏။ ဤသို့သော ဆရာအရှင် (ဗုဒ္ဓ)၏ မွေမှာ မှန်ကန်၏’ ဟုဆို ကြ၏။

အရှင်ယသ^၁ အပါအဝင် ရဟန္တာခုနစ်ရာတို့သည် နှလုံးမသာမယာ ဖြစ်ကြလျက် လိစ္ဆဝိမင်းမျိုး နန္ဒိဘုရင်၏ အထောက်အပံ့ဖြင့် ကုသုမပူရီ (Kusumpurī) ဝိဟာရ၌ ဗုဒ္ဓ၏ တရားတော်များအား စုစည်းပြီး ဒုတိယ သံဂါယနာ တင်ရန် စည်းရုံးခဲ့ကြ၏။

ယခုအခါ ထိုရဟန္တာ ခုနစ်ရာအကြောင်း (ကိုပြဆိုအံ့)။ မြို့ကြီး ခြောက်မြို့၏ နယ်နိမိတ်များကို သတ်မှတ်ချိန်၌ ဝေသာလီမြို့ ပတ်ဝန်းကျင် အတွင်းမှာပင် ဥာတော ဘာဂဝိမုတ္တ ရဟန္တာများ ရှိကြ၏။ သို့ဖြစ်၍ ဒုတိယ သံဂါယနာသည် ယင်းကိုယ်စားလှယ်များ အစုအပေါင်းဖြင့် ပြုလုပ်ခြင်း ဖြစ်၏။ ထိုသံဂါယနာအကြောင်း အပြည့်အစုံ ရှင်းပြချက်ကို ခုဒ္ဒအာဂမ၌ ဖော်ပြထားသဖြင့် ယင်းသည် ထင်ရှား၏။ ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ယင်းကို ဤ၌ မရှင်းပြတော့ပေ။

ဤအချိန်၌ ဒုတိယသံဂါယနာ တင်ခဲ့ကြောင်း ဘာသုဗာဠီ (Bhāḍaghāṭī) ကျမ်း၌ ဖော်ပြပြီး ခေမိန္ဒာဒ္ဒန္တနှင့် ကျွန်ုပ်သည် ကျွန်ုပ်တို့၏ အယူအဆကို ယင်းနှင့် အညီ ဖြစ်စေရန် ယူ၏။ အကြောင်းမူ တိဗက်၌ ယခု တွေ့ရသည့် ဝိနယကျမ်းတွင် မြတ်ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း တစ်ရာတစ်ဆယ် အကြာတွင် ဒုတိယ သံဂါယနာ တင်သည်ဟု ဖော်ပြသောကြောင့် ဖြစ်၏။

အခြားဂိုဏ်းများ၏ ဝိနယကျမ်းစာများအရ ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန် စံပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း နှစ်ရာတစ်ဆယ် သို့မဟုတ် နှစ်ပေါင်း နှစ်ရာနှစ်ဆယ် အကြာတွင် ဒုတိယ သံဂါယနာ တင်ကြောင်း ပြဆို၏။ ယင်းမူကွဲ နှစ်ခုကို တူညီသွားစေရန် အိန္ဒိယ၌ သမိုင်းကျမ်း များစွာ ရေးသားခဲ့ကြ၏။ ယင်း သမိုင်းကျမ်းများက အရှင်အရိယဓိတိက မထေရ်နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များအား အသောကမင်းနှင့် ခေတ်ပြိုင်အဖြစ် ဖော်ပြကြသော်လည်း (တစ်ချိန်တည်းတွင်) ယင်းကျမ်းများအရ ဒုတိယသံဂါယနာကို မဟာသုဒဿနနှင့် အသောကမင်း နတ်ရွာစံပြီး နောက်မှ တင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရ၏။

ခုဒ္ဒအာဂမ၌ ဤသို့ ဆို၏ ‘ထိုအရှင်(ကိစ္စန)သည် မွေကို အရှင်မဟာသုဒဿနအား အပ်နှင်းပြီးသောအခါ ဆင်ပြောင်ကြီး ခုနစ်စီး (သံဃာထေရ်များ) သည်ပင် ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီး ဖြစ်သဖြင့် ထိုအချိန်တွင် ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန် စံပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း တစ်ရာတစ်ဆယ် ကြာမြင့်ပြီးဖြစ်၏။ ဗုဒ္ဓဝစန၏ အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ မရှင်းလင်းမှု အချို့ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

အပေါင်းဝါကျကို ခွဲစိတ်သည့် နည်းလမ်းအရ အိန္ဒိယဝေါဟာရ ဖြစ်သည့် ယဒိစိတကို ‘မည်သည့် အချိန်၌’ နှင့် ‘ထိုအချိန်၌’ ဟု နှစ်မျိုးလုံး အဓိပ္ပာယ်ဖြင့် အသုံးပြုနိုင်၏။ ဤကျမ်း၌ ယင်းကို မည်သည့် အချိန်၌ဟု ဘာသာပြန်၏။

ဂုရုပဏ္ဍိတက ဤသို့ဆို၏ ‘နှစ်ပေါင်း နှစ်ဆယ် ဟုဆိုခြင်းမှာ နှစ်ပေါင်း တစ်ရာတစ်ဆယ်ဟု ဆိုခြင်းနှင့် အတူတူ ဖြစ်၏။ အကြောင်းမူ ပထမ နှစ်ကာလမှာ နှစ်ဝက်ကို တစ်နှစ်ဟု ရေတွက်သောကြောင့် ဖြစ်၏။’ ပဏ္ဍိတ ဣန္ဒဒတ္တ၏ အံ့ဩဖွယ် ရေးသား ချက်၌ ‘ဇိန ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် ၁၅ နှစ် မြောက်တွင် အရှင်ဥပဂုတ္တသည် ဘိက္ခုသံဃာကို ဦးဆောင်သူ ဖြစ်လာပြီး နှစ်ပေါင်း တစ်ရာတစ်ဆယ် မြောက်တွင် ကြာ၏။ ယင်းနောက် အသောကမင်း မွေးဖွား၏’ ဟုဆို၏။ ယင်း ဖော်ပြချက်အား မှတ်ချက် ပြုသည်ကိုလည်း ‘ယင်းသည် (ဗုဒ္ဓ၏) ကြိုတင် ဟောကြားချက်နှင့် မညီညွတ်ချေ။ ထို့ပြင် ယင်းဖော်ပြချက်သည် အိန္ဒိယ၏ အရေးပါသည် မူရင်း မှတ်တမ်းများနှင့် ဆန့်ကျင်၏။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းဖော်ပြချက်မှာ အတော်အတန် မှန်ပြီး မျှတဖွယ်ရှိသော်လည်း အမှန်မူ အခြေအမြစ် မရှိချေ။

အရှေ့ဖက်ရှိ အင်္ဂတိုင်း၌ အလွန် ကြွယ်ဝသော သူကြွယ်တစ်ယောက် ရှိ၏။ ၎င်း၏ အိမ်၌ ၎င်း၏ ကုသိုလ်ကြောင့် ပေါက်ရောက်နေသည့် သစ်ပင် တစ်ပင်ရှိ၏။ ယင်း သစ်ပင်၌ ရတန၏ အသွင်ဖြင့် အသီးများ သီး၏။ ထိုသူကြွယ်၌ သားသမီး မထွန်းကားချေ။ သို့ဖြင့် သူကြွယ်သည်

မဟာဒေဝ၊ ဗိညျဏှနှင့် ကာဏတို့အား ကိုးကွယ်၏။ အကျိုးအဖြစ် သားတစ်ဦး မွေးဖွားပြီး ကာဏဟု အမည်ပေး၏။

အရွယ်ရောက်သော် လူငယ်သည် သင်္ဘောဖြင့် ခရီးသွားသဖြင့် သင်္ဘောသား ငါးရာနှင့်အတူ ရတနာကျွန်းသို့ ဆိုက်ရောက်ခဲ့၏။ ယင်း၏ သင်္ဘောခရီးစဉ်မှာ အောင်မြင်၏။ သို့ဖြင့် လူငယ်သည် အချိန် တိုအတွင်း ခြောက်ကြိမ် တိုင်တိုင် သင်္ဘောဖြင့် ခရီးသွားပြီး နေရာတိုင်း၌ အလွန် ရက်ရောသော ကုန်သည်အဖြစ် ထင်ရှား၏။ တစ်ချိန်တည်းတွင် ၎င်း၏ မိဘများသည် ကွယ်လွန်သဖြင့် လူငယ်သည် အရှင်အရိယမိတိကအား ကြည်ညိုသူ ဖြစ်လာ၏။ ကုန်သည် အဖွဲ့ဝင် တစ်ယောက်သည် မြောက်ပိုင်း ဝေးလံသော အရပ်မှ ၎င်းထံသို့ ရောက်လာပြီး ၎င်းနှင့်အတူ နောက်ထပ် သင်္ဘောခရီးထွက်ရန် ဆို၏။ လူငယ်က ‘ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် လူတစ်ယောက်သည် အောင်မြင်သည့် သင်္ဘောခရီးကို ခုနစ်ကြိမ် အောင်မြင်သည်ဟူ၍ မကြားစဖူးပါ။ သို့ဖြစ်၍ ကျွန်ုပ် အနေဖြင့် မသွားနိုင်ပါ’ ဟု ဆို၏။ သို့ရာတွင် အခြား သူများ၏ ပြင်းစွာ တိုက်တွန်းမှုကြောင့် လူငယ်သည် နောက်ဆုံးတွင် သင်္ဘောဖြင့် ခရီးထွက်ခဲ့၏။

ကုန်သည်များသည် ရတနာကျွန်းသို့ ဆိုက်ရောက်ခဲ့ကြပြီး ရတနာ တင်ထားသော သင်္ဘောဖြင့် ပြန်လာခဲ့ကြ၏။ ၎င်းတို့သည် အစိမ်းရောင် သစ်တောဖြင့် ဖုံးအုပ်နေသည့် ကျွန်းတစ်ခု ပင်လယ် မျက်နှာပြင်ပေါ်သို့ ထိုးထွက်နေသည်ကို တွေ့ကြသဖြင့် ထိုကျွန်း၌ အနားယူရန် စဉ်းစားကြ၏။ ထိုကျွန်းပေါ်သို့ ယင်းတို့ ရောက်သွားကြသောအခါ ပင်လယ် မကောင်းဆိုးရွားတစ်မျိုး ဖြစ်သည့် ကောဠိကုမာရီ (Krauñcikumari) အမည်ရှိ ရက္ခသီ (ရက္ခသအမျိုးသမီး)သည် ကုန်သည်တို့အား ဖမ်းယူလိုက်၏။ ကုန်သည်ခေါင်းဆောင် ကာဏသည် အရှင်အရိယမိတိက မထေရ်အား အာရုံပြု ဆုတောင်း၏။ ကာဏကို နှစ်သက်ကြသည့် နတ်ဒေဝါများသည် ထိုသတင်းစကားကို အရှင်အရိယမိတိက မထေရ်ထံသို့ ပို့ပေးကြ၏။ အရှင်အရိယမိတိက မထေရ်သည် တန်ခိုးဖြင့် ရတနာကျွန်း၌ ပေါ်လာ၏။ ဘီလူးမသည် အရှင်မြတ်၏ ကိုယ်ရောင် ကိုယ်ဝါကြောင့် ထိတ်လန့်သွားပြီး အဝေးသို့ ထွက်ပြေးသွား၏။ သို့ဖြင့် ကုန်သည်များသည် ဇမ္ဗူဒိပ်သို့ ဘေးကင်းစွာ ပြန်လာနိုင်ခဲ့ကြ၏။

ထို့နောက် ကုန်သည်များသည် အနီးပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ရဟန်း သံဃာတော်များအား သုံးနှစ်တိုင်တိုင် ၎င်းတို့၏ ပစ္စည်းဥစ္စာဖြင့် ထောက်ပံ့ကြ၏။ ကုန်သည်များသည် သာမဏေပြုပြီးနောက် အရိယမိတိက မထေရ်ထံမှ ရဟန်းအဖြစ်ကို ရရှိကြလျက် နောက်ဆုံးတွင် ရဟန္တာ ဖြစ်သွားကြ၏။

အရှင်အရိယ မိတိကမထေရ် ပရိနိဗ္ဗာန်စံချိန် ရောက်သောအခါ အရှင်အရိယကာဏ မထေရ်အား ဓမ္မကို အပ်နှင်း၏။ အရှင်ကာဏသည် ထင်ရှားသည့် ကုန်သည် ဗိသားစုမှ ဆင်းသက်ခဲ့သော်လည်း ရဟန်းပြုခဲ့သူ ဖြစ်၏။ ပရိတ်သတ် လေးပါးတို့အား ဟောကြားသည့် အရှင်မြတ်၏ တရားဒေသနာများသည် ပြည့်စုံခြင်း လေးမျိုးဆီသို့ ၎င်းတို့အား ရောက်ရှိစေ သည့် အစဉ်အလာကို ထိန်းထား၏။

ထိုအချိန်၌ ပုဏ္ဏားမိသားစုမှ မွေးဖွားသည့် အရှင်ဝသ အမည်ရှိ ကသ္မိရ မထေရ်တစ်ပါး ရှိ၏။ ထိုမထေရ်သည် ကြမ်းတမ်းပြီး ကောက်ကျစ်လျက် (ထိုအရှင်သည်) ပညာဗဟုသုတ ပြည့်စုံသော်လည်း တည်မြဲသည့် ဝိညာဉ်ကောင် ရှိဝါဒ (ātmakavāda)ကို နှစ်သက်သူ ဖြစ်၏။ ထိုအရှင်သည် ထို မှားယွင်းသည့် အယူအဆဖြင့် ရဟန်းတော် အများစုကို စည်းရုံးကြ၏။ ယင်းသို့ ပြုခြင်းသည် သံဃာအများစုနှင့် အငြင်းပွားမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေ၏။ သို့ဖြင့် မရု (Maru) အရပ်ရှိ ပုကရိဏီကျောင်း (Puṣkariṇīvihāra)၌ ပတ်ဝန်းကျင်မှ ရဟန်းသံဃာအားလုံး စည်းဝေးကြ၏။ ကဝိလ ရက္ခသသည် အရှင်မြတ်တို့အား ကူညီထောက်ပံ့၏။ ထိုကျောင်းတိုက်၌ (ပိဋကတ်ကို) ပြန်လည် ပြုပြင်ခြင်း အစီအရင်ကို ဆောင်ရွက်ကြ၏။ အရှင်ကာဏသည် သံဃာတော် အားလုံးအား တည်မြဲသော အရာမရှိဟူသော အနတ္တဝါဒကို ဟောကြား၏။ သုံးလနီးပါးခန့် ကြာသောအခါ ယခင်က သထဝီရ အရှင်ဝသ ဟောကြားသည့် အတ္တဝါဒ လွှမ်းမိုးခံနေကြရသည့် ရဟန်းတို့၏ စိတ်ကိုစင်ကြယ်စေလျက် လူတိုင်းအား သစ္စာတရားကို နားလည်စေ၏။ အရှင်ဝသ ကိုယ်တိုင်ကိုပင် မှန်ကန်သော အတွေးအမြင်သို့ ရောက်စေ၏။

ထိုအချိန်၌ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အာသနသီဟကော သမင်း (Āsana-Simha-Koṣa) ၁၂ နန်းစိုက်၏။ မင်းကြီးသည် ညီလာခံ ကျင်းပနေခိုက် ဇမ္ဗူဒိပ်မှ ကုန်သည်တစ်ယောက်သည် သစ်သားဖြင့် ထုလုပ်ထားသည့် ဗုဒ္ဓ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို ဆက်သ၏။ မင်းကြီးက ‘ထိုအရာကား အဘယ်နည်း’ ဟု မေးမြန်း၏။ (ကုန်သည်က) ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်မှ အစပြု၍ အရိယကာဏမထေရ်ထံ ဆရာစဉ်ဆက် အကြောင်းကို လျှောက်တင်၏။ မင်းကြီးသည် အရိယ ကာဏမထေရ်အား ပူးမြင်ပြီး အရှင်မြတ်ထံမှ မှန်ကန်သော တရားဓမ္မ နာယူလိုစိတ် ပြင်းပြသွား၏။ မင်းကြီးသည် တမန်တော် တစ်ဦးကို (ထိုအရှင်အား ပင့်ရန်) စေလွှတ်လိုက်သဖြင့် အရိယကာဏသည် နောက်ပါ ရဟန်းငါးရာနှင့် နှင့်အတူ တန်ခိုးဖြင့် ကောင်းကင်ခရီးမှ ကြွလာခဲ့၏။ အရှင်မြတ်၏ သင်္ကန်းစွန်းကို ဆွဲလျက် တမန်တော်လည်း သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ နယ်နိ

မိတ်သို့ ရောက်ခဲ့၏။ ထို့နောက် တမန်တော်အား ဘုရင့်ထံ သို့ စေလွှတ်လိုက်သဖြင့် မင်းကြီးသည် ၎င်း၏ နောက်ပါ များနှင့် အတူ အရှင်မြတ်တို့အား ကြိုဆိုရန် ရောက်လာ၏။ ၎င်းတို့သည် လမ်းတစ်လျှောက် ရောင်ခြည်များ ထုတ်လွှတ် ပြီး တန်ခိုးများ အံ့ဖွယ်များ လုပ်ပြလျက် နေပြည်တော်သို့ ထွက်ခွာခဲ့ကြ၏။ အရိယ ကာဏမထေရ်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ၌ သုံးလကြာ တရားဓမ္မ ဟောကြားပြီးနောက် ကျောင်း တိုက်များ၌ သံဃာတော်များဖြင့် ပြည့်စေလျက် လူအပေါင်း အား သစ္စာတရားကို သိမြင်စေ၏။

ရှေးယခင်က ဤကျွန်းသည် ရှင်တော် ဗုဒ္ဓသည်ခြေ တော်ဖြင့် ချီးမြှောက်ခဲ့သော်လည်း ရှင်တော် ဗုဒ္ဓ ပရိနိဗ္ဗာန် စံပြီးနောက် ဓမ္မသည် တဖြည့်ဖြည်း ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့၏။ သို့ရာတွင် အရိယကာဏသည် ဓမ္မကို တစ်ဖန် ကျယ်ပြန့် စွာ ပြန့်နှံ့စေ၏။

နောက်ဆုံး၌ အရှင်ကာဏသည် ခတ္တိယ အနွယ်ဝင် ဖြစ်ပြီး မြောက်ပိုင်းကုသဝန်၌ ပရိနိဗ္ဗာန်စံခဲ့သော အရှင်အရိယ သုဒဿနအား ဓမ္မကို အပ်နှင်းတော်မူ၏။ အရိယ သုဒဿန၏ အကြောင်းကား ဤသို့တည်း။

အနောက်ပိုင်း ဘရဟ္မစင်္ကြံ (အရပ်)ရှိ ခတ္တိယ အနွယ် ဝင် ပဏ္ဍမိသားစုမှ ဖွားမြင်သည့် ဒဿန အမည်ရှိ အလွန် ကြွယ်ဝချမ်းသာသူ တစ်ယောက် ရှိ၏။ ၎င်းသား၏ အမည် မှာ သုဒဿနဖြစ်၏။ အရွယ်ရောက်သော် သုဒဿန၌ အချွေအရံ ငါးယောက် အနုပညာသည် ငါးယောက်စီ ရှိသည့် နှစ်သက်ဖွယ် အမျိုးသမီး ငါးယောက်နှင့် ဥယျာဉ် ငါးခုရှိ၏။ သုဒဿန၏ အခြားသော ချမ်းသာ ကြွယ်ဝမှုများကို မပြော သေးဘဲ နေ့စဉ် ရွှေသား ငါးထောင် ပဏဖိုးတန်သည့် ပန်း များကို အသုံးပြု၏။ အမှန်သော် သုဒဿနကား နတ်များ ကဲ့သို့ ချမ်းသာ၏။

အခြေအရံများနှင့်အတူ ဥယျာဉ်သို့ သွားစဉ် သုဒဿ နသည် နောက်ပါများနှင့်အတူ မြို့တွင်းသို့ ကြွလာနေသော အရှင်သုကာယန အမည်ရှိ ရဟန္တာကို တွေ့မြင်၏။ အလွန် ကြည်ညိုလေးစားသွားသဖြင့် သုဒဿနသည် အရှင်မြတ် အား ရှိခိုးပြီး အနီးအနား၌ ထိုင်နေ၏။ ရဟန္တာအရှင်မြတ်က တရားဓမ္မ ဟောကြားပြီးသောအခါ မင်းကြီးသည် တစ် ထိုင်တည်း၌ပင် ရဟန္တာဖြစ်သွား၏။

သုဒဿနသည် ရဟန်းပြုခွင့် တောင်း၏။ ရဟန္တာ အရှင်မြတ်က အိမ်မှာ နေသူတစ်ယောက် အနေဖြင့် ရဟန်း ပြုရန် မသင့်လျော်၊ အလုပ်အကျွေး မိန်းကလေးလည်း မရှိ ကြောင်း မိန့်ကြား၏။ ထို့ပြင် သင်၏ ဖခင်ထံမှာ ခွင့်တောင်း ရမည် ဖြစ်ကြောင်းလည်း ရဟန္တာအရှင်မြတ်က မိန့်ကြား၏။

သို့ဖြင့် သုဒဿနသည် ဖခင်ထံမှ ရဟန်းပြုခွင့်ကို တောင်းပန်၏။ ယင်းသည် ဖခင်အား စိတ်ဆိုးစေပြီး သု ဒဿနအား သံကွင်းဖြင့် ချည်နှောင်ရန် ပြု၏။ ထိုအခိုက် တွင် သုဒဿနသည် ကောင်းကင်သို့ ပျံတက်သွားလျက် ရောင်ခြည်များ ထုတ်လွှတ်ခြင်း စသည့် တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြု၏။ သူ့ဖခင်မှာ အလွန် လေးစားသွားပြီး ‘အို .. ဝါသား၊ သင်သည် ဤသို့သော စွမ်းရည်များကို ပိုင်ဆိုင်သောကြောင့် ရဟန်း အဖြစ်ကို ရယူပါ။ ဝါသားလည်း သနားသဖြင့် ခွင့် လွှတ်ပါ’တု ဆို၏။ ယင်းနောက် သုဒဿနသည် ရဟန်း အဖြစ်ကို ရသွားပြီး ဖခင်အား တရားဟောသဖြင့် ဖခင် လည်း သစ္စာတရားကို သိမြင် သွား၏။

ယင်းနောက် ဖခင်သည် အရိယကာဏ မထေရ်အား ဆရာအရှင်အဖြစ် လက်ခံလျက် အရှင်မြတ်နှင့်အတူ ကြာ မြင့်စွာ နေထိုင်၏။ အရိယကာဏမထေရ် ပရိနိဗ္ဗာန်စံလွန် ပြီးနောက် သုဒဿနသည် ပရိသတ်လေးပါး အကြားသာ သနာတော်ကို ထိန်းသိမ်း၏။

အနောက်ဖက်ရှိ သိန္ဓု (Sindhu) အမည်ရှိ အရပ်၌ တန်ခိုး စွမ်းအင်နှင့် ပြည့်စုံသော ဟိင်္ဂလာစီ (Hingalācī) ခေါ် စွမ်းအင် ကြီးမားသည့် ယက္ခိတစ်ဦး ရှိ၏။ ထိုယက္ခိ သည် နိုင်ငံအမျိုးမျိုး၌ ထိတ်လန့်ဖွယ် ကပ်ရောဂါများကို ဖြစ်စေ၏။ လူအများသည် လွတ်မြောက်လွန် ကြိုးပမ်းကြ သောအခါ ယက္ခိသည် ထိတ်လန့်ဖွယ် သဏ္ဍာန်ဖြင့် ပေါ် လာပြီး လမ်းများကို ပိတ်ထား၏။ လူအများသည် နွား လှည်း ခြောက်စီးတိုက်ရုံသော အစားအစာများ အပါအဝင် လူယောက်ျား လူအမျိုးသမီးနှင့် မြင်းသားများဖြင့် နေ့စဉ် ပူ ဇော်ပသကြ၏။

အရိယသုဒဿနသည် ထိုယက္ခိအား နှိမ်နင်းရန် အ ချိန်ရောက်ပြီးကြောင်း သိမြင်၏။ သို့ဖြစ်၍ အရိယ သုဒဿ နသည် သိန္ဓုကျေးရွာတစ်ခုမှ ဆွမ်းများကို ရရှိပြီးနောက် မိမိနေရာ၌ ယင်းဆွမ်းကို သုံးဆောင်မည် ပြု၏။ ယက္ခိ သည် မိမိကိုယ်ကို လမ်းပျောက်နေသည့် ရဟန်းတစ်ပါး အသွင်ယူ၏။ ရွံ့ညွှန်ရေများ မြေကြီးပေါ်သို့ ကျလာသောအခါ ယက္ခိသည် စိတ်ဆိုးသွားလျက် အရှင်မြတ်ပေါ်၌ ကျောက် တုံးနှင့် လက်နက်မိုးများ ရွာသွန်းချ၏။ သို့ရာတွင် ရဟန္တာ အရှင်မြတ်သည် ကရုဏာ သမာပတ်ကိုသာ ဝင်စားလျက် သုံးတင်းသုံးနေပြီး ယင်း(ကျောက်တုံးနှင့် လက်နက်များ)မှာ ပန်းမိုးအဖြစ် ပြောင်းလဲသွား၏။ ရဟန္တာအရှင်မြတ်၏ စိတ် တန်ခိုးဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်၌ မီးလျှံများ ထလျက်ရှိ၏။ ယက္ခိ အား ထိုမီးလျှံဖြင့် လောင်ကျွမ်းလျက် ရှိသောကြောင့် ယက္ခိသည် ရဟန္တာ အရှင်မြတ်အား လေးစားသွားပြီး ပူ

ဇော် ကိုးကွယ်သွား၏။ အရှင်မြတ်သည် ယက္ခိနီအား တရား ဟောကြားသဖြင့် ၎င်းအား သီလသိက္ခာ၌ တည်စေ၏။ ထိုအချိန်မှစ၍ ယနေ့တိုင် အသား အသွေးတို့ဖြင့် ထိုယက္ခိနီအား ပူဇော်ခြင်း မရှိတော့ပေ။

မိမိအပြင် ထိုကိစ္စကို မည်သူမျှ ဆောင်မည် မဟုတ်ဟု သိမြင်တော်မူခြင်း၌ ရဟန္တာအရှင်မြတ်သည် ဓမ္မကို လေးစားခြင်း မရှိကြသည့် နာဂနှင့် ယက္ခနှင့် ငါးရာတို့အား နှိမ်နင်းတော်မူ၏။ ရဟန္တာအရှင်မြတ်သည် ထို့နောက် တောင်ပိုင်း နိုင်ငံများအား ကျယ်ပြန့်စွာ ဒေသစာရီ ကြွတော်မူလျက် ထိုဒေသများ၌ ကျောင်းတိုက်များ သံဃာများဖြင့် ပြည့်စေလျက် ကျွန်းငယ် များစွာတို့၌ ဗုဒ္ဓ၏ဓမ္မကို ပြန့်ပွားစေ၏။ အရှင်မြတ်သည် မဟာစိန (Mahācina) နှင့် အခြားအရပ်များ၌လည်း တစ်စုံတစ်ခုသော အတိုင်းအတာထိ ဗုဒ္ဓသာသနာကို ပြန့်နှံ့စေခဲ့၏။

ဤသို့ဖြင့် လူပေါင်း များစွာတို့၏ ကောင်းကျိုးကို ဖြစ်စေလျက် အရှင်မြတ်သည် အနုပါဒိသေသ နိဗ္ဗာန်ဓာတ်သို့ ရောက်ရှိ (ပရိနိဗ္ဗာန်စံလွန်) တော်မူ၏။

အသောကမင်း၏ ငယ်စဉ်ဘဝသည် အရိယမိတိက မထေရ်၏ ဘဝနှောင်းပိုင်းနှင့် တစ်ချိန်တည်း ဖြစ်၏။ အသောကသည် ၎င်း၏ အပြစ်ရှိသော ဘဝကို လျှောက်လှမ်းစဉ် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်အား အရိယကာဏ မထေရ်က စောင့်ရှောက်လျက် အသောကမင်း ဓမ္မရာဇာ ဖြစ်သောအခါ ဗုဒ္ဓသာသနာအား အရှင်သုဒဿနမထေရ်က စောင့်ရှောက်၏။

အရှင်အရိယ သုဒဿနမထေရ် ပရိနိဗ္ဗာန် စံလွန်ပြီးနောက် အသောကမင်းလည်း နတ်ရွာစံ၏။

အရှင်အရိယအာနန္ဒမှ အရှင်အရိယသုဒဿန တိုင်အောင် ထိုသံဃာ့မထေရ် (သံဃာ့ဖခင်) အသီးသီးတို့ အကြောင်းကို ဖော်ပြသည့် အဝဒီန(ကျမ်း)များ ရှိ၏။ ကျွန်ုပ် (တာရုနာထ)သည် ဤနေရာ၌ ထိုကျမ်းများမှ ခေမိန္ဒာဒြဇုစည်းထားခဲ့သည့် မှတ်တမ်းကို အခြေခံသည့် လိုရင်းမျှကိုသာ ဖော်ပြပါ၏။

ထိုမထေရ်စဉ်များသည် ဓမ္မကို ပြည့်စုံစွာ ထိန်းသိမ်းခဲ့ကြလျက် ၎င်းမထေရ်များသည် ဗုဒ္ဓကိုယ် တော်တိုင် လုပ်ဆောင်သည့်နည်းတူ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြ၏။ ၎င်းမထေရ်များနောက် ရဟန္တာ များစွာ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ကြသော်လည်း ထိုအရှင်မြတ်တို့၏ လုပ်ဆောင်ချက်တို့မှာ ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ကိုယ်တိုင်နှင့် ထိုအရှင်မြတ်များနှင့် တူမျှလောက် အောင်မစွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ကြချေ။ □

^၁ တရုတ် သမိုင်းကျမ်းများအရ အရှင်မိတိက မထေရ်သည် မထုရာမြို့၌ ဖွားမြင်ပြီး အိန္ဒိယ အလယ်ပိုင်း၌ တရားဒေသနာ ဟောကြား၏။ အရှင်ကာဠမူကား အိန္ဒိယ အလယ်ပိုင်း၌ မွေးဖွားပြီး ရသေ့ ရှစ်ထောင်တို့၏ ခေါင်းဆောင် ဖြစ်၏။

^၂ ဒုတိယသံဂါယနာ၌ ရဟန္တာ ၇၀၀-ပါဝင်၏။ Bu-ston ii. 94 ကို ရှုပါ။ (Bu-ston ii. 94 ကိုးကားခဲ့သော) စူဠဝဂ္ဂပိဋ်နှင့် ဝိနယဗုဒ္ဓကကျမ်းများအရ ယင်းတို့ အားလုံးမှာ အရှင်အာနန္ဒာ၏ တပည့်များ ဖြစ်ကြ၏။ ဒုတိယသံဂါယနာကို ဦးဆောင်ရာ၌ အရှင်ယသ၊ ယသောဒ၊ ယသနော၊ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ခေါ်ဝေါ်ကြ၏။ စူဠဝဂ္ဂ၌ အရှင်မြတ်အား ကာကဏ္ဍက၏ သားအဖြစ် ဖော်ပြ၏။ တာရုနာထသည် ဝေသာလီ ရဟန်းများက အရှင်ယသမထေရ်အား ဆန့်ကျင် ရန်လိုမှုကို တည်ဆောက်သည့် မှတ်တမ်းအား မှားယွင်းစွာ ဖော်ပြ၏။ စူဠဝဂ္ဂပိဋ်အရ ၎င်းတို့က အရှင်ယသအား နှင်ထုတ်ကြ၏။ ဝိနယဗုဒ္ဓကကျမ်း (Bu-ston ii. 94) အရ ၎င်းတို့သည် သူ၏ နောက်လိုက်များအား လာဘ်ထိုးခဲ့ကြ၏ .. စသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယသသည် မိမိကိုယ်ကို ဦးစားပေးမှုကို အထောက်အပံ့ ပြုခြင်းအား ဆောင်ရွက်ရန် နေရာဒေသများစွာသို့ လှည့်လည် သွားလာခဲ့ရ၏။

^၃ စူဠဝဂ္ဂ (ပိဋ်)အရ ဤသံဂါယနာနှင့် ပတ်သက်၍ အရှေ့ဗက်မှ ရဟန်းလေးပါး၊ အနောက်ဗက်မှ ရဟန်း လေးပါး ပါဝင်သည့် ကော်မိတီတစ်ခုအကြောင်းကို ရည်ညွှန်း၏။ အရှင်အဇိတအား နေရာထိုင်းခင်း သတ်မှတ်သူအဖြစ် ခန့်အပ်ခံရလျက် အရှင်သဗ္ဗကာမိမထေရ်အား သံဂါယနာ၏ သံဃာ့မထေရ်အဖြစ် တင်မြှောက် ခံရ၏။ (Bu-ston ii. 91 ကိုးကားခဲ့သည့်) ဝိနယဗုဒ္ဓက ကျမ်း၌မူ အရှင်ယသမထေရ်က သောဏကမြို့မှ သာဓ(ကျောင်းနေ) အရှင်သဗ္ဗကာမိမထေရ်၊ သင်္ကာသယ အရပ်မှ အရှင်ဓနိက၊ ပါဠိပုတိမြို့မှ ကုဘဇိတ၊ သရုဂနမှ အရှင်အဇိတ၊ မဟိသမတီမှ အရှင်သမျှတနှင့် သဟဇအရပ်မှ အရှင်ရေဝတ မထေရ်တို့အား ထောက်ပံ့ရန် ပထမဆုံး ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြ၏။ Watters ii. 76 ကိုလည်း ရှု။

^၄ 'တာရုနာထသည် ယင်းသို့ ယူဆ၏။ ၎င်းသည် သက္ကတ ဘာသာကို မည်မျှကျွမ်းကျင်ကြောင်း အလွယ်တကူ မြင်နိုင်၏။ အမှန်သော် ယအီစိတဟူသော စကားလုံးသည် တိဗက်စကား လုံး၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်၏ဟု S n ဆို၏။ သို့သော် ယင်း မှတ်ချက်မှာ မမျှတနိုင်။ အကြောင်းမူ တာရုနာထ တိုက်တွန်းခဲ့သော အဓိပ္ပာယ်ကို သက္ကတသဒ္ဒါ စည်းမျဉ်းများနှင့်လည်း ညီညွတ်သောကြောင့် ဖြစ်၏။

^၅ ဤဝသဟူသော အမည်မှာ သထဝိရ (Sthavira)ဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်ခဲ့သည့် အစောဆုံး ဂိုဏ်းတစ်ခုဖြစ်သည် ထင်ရှားသည့် ဝါသိပုတ္တရိယ ဂိုဏ်း စတင်ခဲ့သည့် အရှင်ဝါသိပုတ္တဟူသောအမည်နှင့် အတူတူ ဖြစ်သလားဟု သည်ကို ကျွန်ုပ်တို့ မသိရပေ။

^၆ တရုတ်သမိုင်းဆရာတို့အလိုအရ ခုနစ်ပါးမြောက် သံဃာ့မထေရ်မှာ ဗုဒ္ဓနန္ဒီအမည်ရှိ မထေရ်ဖြစ်ပြီး ဤမထေရ်သည် အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်းသား ဖြစ်၏။ ကာဏ သို့မဟုတ် ကာဠ မထေရ်သည် ဈေးတစ်ခု၌ တွေ့ပြီး ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗာန် စံလွန်ပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း ၃၀၀ အကြာတွင် ဗုဒ္ဓနန္ဒီအမည်ရှိ မထေရ်သည် မြောက်ပိုင်း၌ ဓမ္မကို ပျံ့နှံ့စေမည်ဖြစ်ကြောင်း အရှင်အာနန္ဒာအား မိန့်ကြားသည့် ဗုဒ္ဓ၏ဗျာဒိတ် အကြောင်းကို ပြောပြသည်ဆို၏။